

10. *Нечиталюк М.* Зачинатель теорії публіцистики. Деякі питання теорії публіцистики в інтерпретації Івана Франка / Михайло Нечиталюк // Збірник праць кафедри української преси. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2000. — Вип. 3. — С. 211—219.
11. *Пахльовська О.* Творчість Івана Франка як модель культурно-національної стратегії / Оксана Пахльовська // Іван Франко — письменник, мислитель, громадянин : матеріали міжнар. наук. конф. — Львів : Світ, 1998. — С. 19—31.
12. *Різун В.* Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій [Електронний ресурс] / Володимир Різун. — Режим доступу: http://journalib.univ.kiev.ua/Nacherky_do_metodologiyi.pdf.
13. *Романюк М.* Українське пресознавство на порозі XXI століття / Мирослав Романюк. — Львів, 2000. — 110 с.
14. Соціологія : навч. посіб. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/19991130/sotsiologiya/sotsiologiya>.
15. *Франко І.* Поза межами можливого / Іван Франко // Літературно-Науковий Вістник. — 1900. — Т. 12, кн. 10. — С. 1—9.
16. *Шейко В. М.* Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. — 6-те вид., переробл. і доповн. — К. : Знання, 2008. — 310 с.

Леся Кічура

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЦИСТИКИ МИКОЛИ ГОЛУБЦЯ (За матеріалами галицької преси міжвоєнної доби)

Охарактеризовано специфіку публіцистичного стилю Миколи Голубця. Проаналізовано низку публіцистичних статей, надрукованих у галицькій періодиці міжвоєнної доби. Виокремлено засоби, якими послуговувався автор для написання різножанрових публіцистичних текстів.

Ключові слова: Микола Голубець, публіцистика, національне виховання, патріотизм, консолідація.

Охарактеризована специфіка публіцистического стиля Мыколы Голубца. Проанализирован ряд публицистических статей, напечатанных в галицкой прессе в межвоенный период. Выделены средства, которыми пользовался автор для написания разножанровых публицистических текстов.

Ключевые слова: Мыкола Голубец, публицистика, национальное воспитание, патриотизм, консолидация.

The paper deals with the specifics of publicistic style of Mykola Holubets'. A chain of publicistic materials printed in the Galician periodicals of the interwar period have been analyzed. Methods for writing publicism texts in different genres by the author have been outlined.

Key words: *Mykola Holubets', publicism, national education, patriotism, consolidation.*

Західноукраїнська періодика 1918—1939 рр. — це важлива сторінка історії української преси. Йдеться, зокрема, про публіцистичну спадщину відомих українських журналістів, публіцистів та редакторів періодичних видань, серед яких поважне місце займає Микола Голубець.

У період між двома світовими війнами з'явилося понад тисячу статей на тогочасні злободенні теми авторства цього відомого публіциста й представника львівської творчої інтелігенції.

Лише з кінця 90-х рр. минулого століття почали друкуватися дослідження, які свідчили про спробу об'єктивного, ідеологічно не заангажованого погляду на творчість М. Голубця. Цьому сприяла обставина, що саме на той час припав крах радянської системи й відкрився доступ до усіх книгозбірень та архівів. Передумови для об'єктивного вивчення його творчості з'явилися із проголошенням незалежної України.

Упродовж останніх десятиліть побачило світ чимало публікацій, які досліджують той чи інший аспект діяльності М. Голубця. Видавничу та редакторську роботу М. Голубця у журналі «Українське Мистецтво» описала О. Катола [5], співпрацю із часописом «Час» дослідила Л. Сніцарчук [9], розвідку «Микола Голубець про українську пресу» написала З. Наконечна [8], декілька статей про Голубця-мистецтвознавця надрукував Т. Стефанишин [10]. Однак досі жоден із дослідників не спробував охарактеризувати особливості публіцистичного стилю відомого журналіста та редактора десятка видань.

Публіцистика М. Голубця міжвоєнної доби як частина комунікативного процесу на західноукраїнських землях — це яскравий і важливий документ епохи, який і сьогодні не втрачає своєї актуальності. Його масштабні й різножанрові статті та праці цікавлять українських журналістикознавців своїм ідейним спрямуванням і ґрунтовною аналітикою.

Формуючи і визначаючи предмет дослідження, що стосується функціонування публіцистичних текстів того чи іншого автора в контексті певної доби, певного періоду, не обійтися без аналізу індивідуального стилю цього автора.

У нашій статті ми спробуємо з'ясувати головні риси індивідуального стилю М. Голубця як публіциста.

Для цього звернемося до наукових праць В. Здоровеги, одного з фундаторів української науки про публіцистику. Він зазначав, що головна різниця між наукою і публіцистикою полягає у формі відтворення дійсності. Публіцист, як і вчений, осмислює, узагальнює конкретні явища суспільного життя, але публіцистика завжди актуальніша, оперативніша в самому способі дослідження дійсності. На відміну від вченого, публіцист домагається відповідної реакції читача, його твір мусить викликати негайну дію, відгук того, до кого він звертається. Якщо вченого цікавлять різні прояви конкретної проблеми, то у центрі уваги публіциста, як правило, — суспільно-політичний аспект проблеми, явища, факту. За твердженням В. Здоровеги, «публіцистика — це твори, в яких оперативно досліджуються й узагальнюються з особистих, групових, державних, загальнолюдських позицій актуальні факти та явища з метою впливу на громадську думку, суспільну свідомість, а відтак на соціальну практику» [4].

У праці «Мистецтво публіциста» В. Здоровега вказував, що творче обличчя публіциста (або індивідуальний стиль публіциста) визначається «насамперед авторським підходом до теми, його світоглядом. Далі — його вмінням побудувати твір, вмінням вплинути на читача — логічним судженням і образами. І, нарешті, мова — лексика, структура фрази, манера розповіді, неповторна авторська інтонація» [3]. Отже, кількість можливих комбінацій, ознак публіцистичного методу дає підстави і можливість кожному авторові виробити свій індивідуальний стиль. У цьому контексті не був винятком і М. Голубець.

Що ж було характерним для публіцистичного стилю М. Голубця? Зважаючи на високі патріотичні почування та вболіваючи за долю знедоленого народу, він обирав теми, інтонації, тональність, частково й характер аргументації. Як український публіцист у своїх текстах постійно акцентував національний аспект тієї чи іншої

проблемної ситуації, захищав національні інтереси українців, відверто виступав проти польського та російського шовінізму. Йому не потрібно було спеціально відшукувати гострі проблеми, оскільки майже в усіх сферах суспільного буття національні й соціальні інтереси українців влада дискримінувала. Про це, зокрема, йдеться у серії статей про шкільну політику («В школі наше майбутнє!», «Напередодні шкільних ферій», «Наказ хвилі»), публікаціях про стихійні лиха («S.O.S», «В обличчя катастрофи»), циклі матеріалів про стан української культури.

Характерною ознакою індивідуального стилю М. Голубця був публіцистичний темперамент, який проявлявся у тональності й емоційності статей. На думку В. Здровеги, «емоціональна насиченість матеріалу потрібна тоді, коли нам необхідно найпереконливіше довести до свідомості читача значні, важливі і правдиві висновки» [3]. М. Голубець захищав природні права українців на їхній прадавній землі, у цьому була його моральна перевага, це відкривало тезам його публіцистичних творів історичну перспективу. Отже, моральна й історична рація була на його боці, що, без сумніву, сприяло не лише емоційній насиченості, а й емоційній переконаності.

Так, М. Голубець не приховував свого обурення з приводу політики Польщі, спрямованої на загарбання Галичини та нищення її культурних і мистецьких надбань. У десятках статей публіцист уживав термін «полонізація», і в тогочасному суспільно-духовному контексті воно (як і власне політика) в його тлумаченні набувало образливого для національної гідності українців значення. Це створювало відповідне емоційне і психологічне тло, перетворювалося у надзвичайно сильний подразник, який змушував українців реагувати, впливав на їхні національні почуття. Автор не приховував зневажливого ставлення до поляків. Однак чи не найбільше публіцистичний темперамент М. Голубця проявився у ставленні до представників радянської системи. Адже саме вони під маскою українізації знищували залишки національної культури на українських етнічних землях. Саме тому М. Голубець нещадно критикував та висміював їх як найбільш небезпечного ворога українства (як-от хоча б статті «Українізація», «Вплоть до атделенія»).

Щодо аргументації у публіцистиці М. Голубця, то відзначимо: природа публіцистики така, що дає можливість використовувати

різні «доказові системи», тобто публіцистична аргументація охоплює і логічні, і емоційні докази, а суть ефективності, суть впливу публіцистичного виступу іноді залежить навіть не від рівня, характеристики, виду аргументів, а від об'єктивних чинників. Поєднання різних видів аргументації не є ознакою індивідуального стилю. Його ознакою може бути схильність до якогось одного виду, ефективного, майстерне використання якогось одного прийому, власне, домінування якоїсь однієї чи кількох рис, ознак.

Характерною щодо використання різноманітних видів аргументації є стаття «Велике віче в Стрию» [1], у якій автор відтворив складне суспільно-політичне становище українців Галичини. Публіцист акцентував звернення до австрійського уряду із проханням дозволити вживати українську мову в місцевих державних установах та школах. У його висвітленні хроніка «великого віча» у Стрию — це зачитування доповідей про національні відносини та інші наболілі питання. Аналогічне поєднання різних видів аргументації притаманне публікації «Скала, що на ній збудована українська нація: (Слово про українське селянство)» [2] та іншим статтям.

Іноді М. Голубець досить влучно вдавався до фахового економічного аналізу. Найхарактернішою у цьому плані є публікація «Непомільна наука» [7] — про ганебне перекручування показників державної статистики щодо кількості етнічних українців на їхніх прадідівських землях.

Емоційній насиченості публіцистичних творів М. Голубця сприяють також інші засоби — це і засоби поетичного синтаксису, і використання риторичних вигуків, запитань, звертань, і проведення цікавих метафоричних паралелей (як-от у статтях «Чуда», «Смерть Івана Підкови»). М. Голубець часто повторював певне гасло, стереотип, створюючи ефект навіювання.

Ми висвітлили лише деякі засоби публіцистичного переконання у М. Голубця, певні особливості його логічної й емоційної аргументації. На нашу думку, у публіцистиці М. Голубця експресивно-емоційний аспект усе ж таки переважає над логічним, у ній простежується яскраво виражене агітаційно-пропагандистське начало.

Варто відзначити ще одну рису публіцистики М. Голубця, зумовлену його літературним талантом (він — автор романів «Жовті Води», «Плем'я Джінгісхана», «Люди і блазні», оповідання «Вчо-

рашня легенда», нарису «Гей, видно село» та ін.). Очевидно, що в цьому є певна закономірність. Сучасники М. Голубця (Ю. Клен, Ю. Липа, Є. Маланюк, О. Ольжич, У. Самчук, О. Теліга та ін.) теж володіли непересічним літературним талантом і водночас були публіцистами (щоправда, вони не виконували, на відміну від М. Голубця, щоденної важкої та рутинної журналістської і редакторської роботи, все ж питома вага суто журналістських публікацій у М. Голубця набагато більша). Ймовірно, що саме ця обставина й наявність літературного хисту дозволяли М. Голубцю збагачувати структуру традиційних журналістських жанрів, а саме — вдаватися до наративності, яка притаманна художній літературі. Можна стверджувати, що М. Голубець белетризував жанри у тих типово журналістських публікаціях, в яких йому доводилося не розмислювати, а розповідати, інформувати, повідомляти. Саме тому іноді важко визначити жанрову приналежність тієї чи іншої публікації (хоча це принципового значення і не має), саме тому і мова цих публікацій — не традиційно «газетна», вона яскрава, соковита, багата на різнопланові мовностилістичні засоби. Це надавало журналістській (публіцистичній) розповіді пластичності. Можна узагальнити, що він був публіцистом у літературі та залишався літератором у журналістиці.

Принагідно відзначимо, що М. Голубець добре розумів силу і вплив друкованого слова (зокрема публіцистичного спрямування), тим більше — преси. Усі видання, в яких працював М. Голубець (дослідники налічують 14—17 часописів), відіграли важливу роль у пробудженні та становленні, вихованні національної свідомості галицьких українців, суспільній консолідації.

Тлумачення М. Голубцем тогочасних суспільних процесів (виховання молодого покоління, вироблення історичної пам'яті народу, формування ідеї державності, плекання традицій), його пропозиції варіантів розв'язання багатьох проблем української спільноти досі викликають здивування дослідників, зважаючи на важливість проблематики, переконливість аргументації та доступність викладу.

Характеризуючи публіцистичний стиль М. Голубця, варто звернути увагу на статтю «На манівцях громадської й журналістської етики», адже в ній авторові вдалося влучно схарактеризувати принципи та засади української публіцистики. М. Голубець наголосив, що преса завжди працювала винятково заради добра нації, боролася жертовно та чесно. Почуття відповідальності не так перед цензурою

і владою, як перед громадськістю та історією виступило на перше місце. «Українська преса й публіцистика були мозком і серцем нації» [6], — стверджував М. Голубець.

Попередній аналіз засвідчив, що всі яскраві риси публіцистики М. Голубця втілювалися у його численних статтях про необхідність та важливість розвитку преси Галичини як дзеркала політичного, культурного і національного життя українців. Зазначимо, що М. Голубець — журналіст-патріот і талановитий публіцист — щоразу наголошував на важливості розвитку преси. Адже навіть у важких умовах існування вона виконувала основну комунікативну роль — забезпечувала обмін інформацією і доносила до читачів новини про найважливіші події в Україні та світі. На його переконання, саме завдяки пресі (зокрема гострим публіцистичним виступам) можна впливати на суспільство, формувати громадську думку.

М. Голубець усвідомлював, що важливим у процесі спілкування з читачем на сторінках преси через публіцистичні тексти є особистість самого журналіста і його роль у ЗМІ. Аналізуючи подану інформацію в пресі, людина сприймає почуте через образ самого журналіста, його інтелектуально-психологічні якості, внутрішній світ, ставлення до подій.

Йдеться про одну з найголовніших граней журналістської діяльності — феномен емпатії — здатності розуміти думки, почуття і потреби людей, чутливо заглиблюватись у суть події, явища; глибоко відчувати стан іншої особи чи групи людей, сприймати і розуміти їхні вчинки. Зауважимо, що публіцистичній творчості М. Голубця була притаманна ця особливість.

Варто вказати на ще одну рису, яка, на нашу думку, властива публіцистичному стилю М. Голубця. У багатьох його матеріалах поєднувалися художньо-образне бачення прозаїка і ліризм поета, об'єктивність журналіста і громадянська пристрасність патріота. Саме тому в публіцистиці М. Голубця такий потужний емоційний і пропагандистський струмінь, коли факт (вдало дібраний, гострий, актуальний) переважає над теоретизуванням, а логічна аргументація якщо й не поступається, то сприймається нарівні із засобами психологічного впливу.

Отже, ми з'ясували, що публіцистична діяльність М. Голубця — це частина загального журналістського (маємо на увазі українську пресу) та соціально-комунікативного процесів; її треба аналізу-

вати у конкретному історичному, суспільно-політичному, духовному контексті, оскільки журналістика не є самодостатнім видом діяльності, а підпорядкована інтересам суспільства і народу. З огляду на це публіцистику М. Голубця потрібно розглядати лише у зв'язку з його літературно-критичною та мистецтвознавчою творчістю.

Боротьба за національно свідоме виховання молодого покоління й активна участь інтелігенції у громадському житті Галичини були важливими напрямками публіцистичної та патріотично-політичної діяльності М. Голубця. Уся палітра його публіцистичних творів мала виразне політичне забарвлення.

У досліджуваних текстах М. Голубець уміло поєднував художньо-образне бачення дійсності з суто журналістськими прийомами її відображення, майстерно вводив у текст різні види аргументації. У його публіцистиці спостерігається яскраво виражене агітаційно-пропагандистське начало й переважання експресивно-емоційного аспекту над логічним.

1. *Голубець М.* Велике віче в Стрию / Микола Голубець // Народне Слово. — 1909. — Ч. 229. — С. 8.
2. *Голубець М.* Скала, що на ній збудована українська нація: (Слово про українське селянство) / Микола Голубець // Новий Час. — 1937. — Ч. 270. — С. 2.
3. *Здоровега В. Й.* Мистецтво публіциста : літ.-крит. нарис / В. Й. Здоровега. — К. : Радянський письменник, 1966. — С. 97.
4. *Здоровега В. Й.* Теорія і методика журналістської творчості : навч. посіб. / В. Й. Здоровега. — Львів : ПАІС, 2000. — С. 30.
5. *Кагола О.* Микола Голубець — редактор і видавець часопису «Українське Мистецтво» (1926 р.) / Ольга Кагола // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 600—607.
6. *М. Г. [Голубець М.]*. На манівцях громадської й журналістичної етики / М. Г. // Новий Час. — 1936. — Ч. 59. — С. 2.
7. *М. Г. [Голубець М.]*. Непомильна наука / М. Г. // Неділя. — 1928. — Ч. 15. — С. 2.
8. *Наконечна З.* Микола Голубець про українську пресу (За матеріалами галицьких періодичних видань) / Зоряна Наконечна // Українська періодика: історія і сучасність : доп. та повідомл. дев'ятої Всеукр. наук.-теорет. конф., 28—29 жовт. 2005 р. — Львів, 2005. — С. 607—611.
9. *Сніцарчук Л.* «Крок вперед!» або Темпоральна референтність часопису «Час» (1931—1932 рр.) / Лідія Сніцарчук // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Львів, 2002. — Вип. 10. — С. 174—180.

10. *Стефанишин Т.* Микола Голубець — визначний представник львівської школи мистецтвознавства / Т. Стефанишин // Мистецтвознавство 99 : наук. зб. — Львів, 1999. — С. 177—188.

Маргарита Кривенко

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА ОЛЕКСАНДРА КРИВЕНКА
ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ КИЇВСЬКОГО ПЕРІОДУ
ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ (1995—2003 рр.)
(до 50-річчя від дня народження
та 10-річчя смерті українського журналіста)

Розкрито склад і зміст приватної бібліотеки О. Кривенка, сформованої ним у київський період життя і творчості. Вперше розглянуто дарчі написи на книжках з цієї колекції, що висвітлюють особисті контакти та оточення журналіста і громадсько-політичного діяча у ті роки.

Ключові слова: *Олександр Кривенко, історична колекція, приватна бібліотека, дарчі написи.*

Раскрыто состав и содержание частной библиотеки А. Кривенко, собранной им в киевский период жизни и творчества. Впервые рассмотрены дарственные надписи на книгах с этой коллекции, которые освещают личные контакты и окружение журналиста и общественно-политического деятеля в те годы.

Ключевые слова: *Александр Кривенко, историческая коллекция, частная библиотека, дарственные надписи.*

The structure and content of Oleksandr Kryvenko's private library which was collected during Kyiv's period of his life and creative work are exposed. For the first time, the inscriptions on the books of the journalist, the public and political figure are examined, which characterize his contacts and environment in those years.

Key words: *Oleksandr Kryvenko, historical collection, private library, inscriptions.*

Через місяць після загибелі Олександра Кривенка (9 квітня 2003 р.) його особисті речі були перевезені до Львова і, з огляду на певні обставини, зберігалися у сім'ї його брата Юрія*. Серед них

* Висловлюю подяку Сашковому брату, а моєму чоловікові Юрію за допомогу в підготовці цієї публікації.